

Голосні - samohlásky

Psaní samohlásek v ukrajinštině podléhá fonetickému principu, tzn. píšeme tak, jak vyslovujeme.

Ukrajinské samohlásky – **а о у е и і** - pokud stojí pod přízvukem, tak se vyslovují výrazně, jednoznačně – *вишня, дерево, кава, око*.

Pokud nejsou samohlásky pod přízvukem, přibližují se někdy ve výslovnosti k jiným samohláskám.

Samohláska О

- samohláska **о** se píše ve slabikách jak pod přízvukem, tak i bez přízvuku : *розумний – розум*
- v některých slovech ale na místě **о**, před přízvuchým **а я** – se píše **а**: *багатий, багато, гарячий, калач*
- v řadě slov **О** zachovalo: *гончар, лопата, поганий, солдат, товар, богатир, монастир*

Samohláska Е

- píše se ve slabikách jak pod přízvukem, tak i bez přízvuku: *великий - величезний*
- vždy se **е** píše:
  - ve skupině **-ере-** (tzv. plnohlási) a také ve skupině **-еле-**:
    - *берег, дерево, зелень, шелест*
  - v sufixech **-еня-, -ен-, -енк-, -еньк-, -ер(о), -есеньк-, -ечк-, -тель**:
рученька, семеро, малесенький, вихователь
  - ve slovech, kde při ohýbání slova **е** vypadává: *вітер – вітру, хлопець – хлопця*

Samohláska И

- v kořenech slov po šerplavých **ж ч ш щ а г к х**: *широкий, чистий, жито, кислий, хитрий*
- píše se v řadě slov se skupinami **-ри-, -ли-** mezi souhláskami v otevřených slabikách: *бриніти, кривавий, глитати*
- v některých případech, které nejsou pod přízvukem, se píše **-рі-, -лі-**: *дрімати – дрімота, тріщати*

Samohláska І

- píše se na začátku slova, nikdy není **и**: *ім'я, індик, інколи, інший*
- píše se tehdy po šerplavých **ж ч ш щ а г к х**, když se při ohýbání slov střídá z **о** nebo **е**: *жінка – жона, шість – шести*

Písmena Я Ю Є Ĭ

- písmeno **Ĭ**, které označuje dva zvuky **й + і** se píše:
  - na počátku slova a po samohlásce: *їжа, їздити, доїхати, країна*
  - po měkké souhlásce: v písmu po měkkém znaku: *Виньї*
  - po tvrdé souhlásce: v písmu po apostrofu: *об'їхати*
  - ve slovech cizího původu po samohlásce: *архаїчний, прозаїк, руїна*
- písmena **Я Ю Є** se píší:
  - na počátku slova a po samohlásce a vyjadřují zvukové spojení **й+а, й+е, й+у**:
якість, знаю, твоя ale také po **й** ve slově *війя*

- po souhlásce, kde slouží k vyjádření spojení měkké souhlásky s a/y/e: *ряд, люди*
- rozdíl výslovnosti **Я Ю Є Ї** a předešlé tvrdé souhlásky se označuje apostrofem

Apostrof:

- píše se před **Я Ю Є Ї** po retnicích (б, п, м, в, ф): *б'ю, п'ять, м'ясо*
  - apostrof se nepíše po retnicích, pokud před nimi stojí souhláska (kromě r), která patří do kořene: *свято, дзвякнути, різьбяр, цвях*
  - pokud ale tato souhláska před retnicemi patří do prefixu, apostrof přišeme, a to i v těch samých slovech bez prefixu: *підв'язати - зв'язок*
- po **р** – pokud označuje tvrdou souhlásku na konci slabiky: *бур'ян, міжгір'я*
- apostrof se ale nepíše, pokud **ря, рю, ре** označují spojení měkkého **р** s následujícím a, y, e: *буряк, ряд, крюк*
- po prefixech a první části složených slov, které končí na tvrdou souhlásku: *без'язикий, з'їхати, пів'яблука* – za stejných podmínek ve slovech cizího původu: *об'єкт, ад'ютант, ін'екція, кон'юнктура*
- po retnicích (б, п, м, в, ф), šeplových souhláskách, **к, г, х** a **р** ve slovech cizího původu, pokud je zde jasná rozdílná výslovnost: *інтерв'ю, кар'єра, прем'єр, миш'як, Рив'єра, комп'ютер, Монтеск'є* ALE: *бюджет, Гюго, кювет*
- po **к** ve slově *Лук'ян* a dalších slovech od něj odvozených: *Лук'янівка, лук'янівський, Лук'янченко*

ЙО х БО

- **ЙО** se používá na označení zvukového spojení **й +о**:
  - na počátku slova a po samohlásce: *його, йому, район*
  - po souhlásce, především na počátku slabiky: *курйоз, мільйон, серйозний*
- **БО** se píše po souhlásce a označuje měkkost souhlásky před o: *всього, сьогодні, сьомий*

Střídání samohlásky o-i, e-i

- je typickým jevem pro současnou ukrajinštinu – střídání i (v zavřených slabikách) s e nebo o (v otevřených slabikách):
  - při ohýbání slov: *кінь – коня, ніч – ночі, камінь – каменя, слово – слів, Петрів – Петрового, нести – ніс*
  - při tvoření slov: *будова – будівник, робота – робітник, село – сільський*

О а Е nepřechází v І:

- pokud jsou tyto zvuky vstavné nebo vypadávají:
  - *вітер – вітру, день – дня, сон – сну, земля – земель*
  - výjimky, kde nevypadávají: *лоб – лоба, рот – рота, лев – лева, мох – моху*
- v skupinách **-ор-, -ер-, -ов-** mezi souhláskami: *торг – торгу, смерть – смерті, вовк – вовка*
- ve skupinách s plnohlasím **-оро-, -оло-, -ере-** a také **-еле-**: *город, мороз, волос, берег, перед*
- v genitivu množného čísla podstatných jmen středního rodu na **-ення**: *значення – значень, творення – творень*
- ve slovech cizího původu a ve zkratkách: *інженер, том*

Střídání O a E po Ж – Ч – Ш - Щ – ДЖ – Й

- po **ж, ч, ш, щ, дж, й** před měkkou souhláskou, a také před slabikami s **e** nebo **и** (které pochází ze staroruského и) se píše **e**: *вечеря, вишень, джерело, учень, четвертий*
- po **ж, ч, ш, щ, дж, й** před tvrdou souhláskou, a také před slabikami s **a, o, y** a **и** (které pochází ze staroruského ѡ) se píše **o**: *бджола, вечори, жонатий, чоловік*

O se objevuje na pozici místo **E** po šepavých a **й** před měkkou souhláskou:

- v PJ ženského rodu III. skloňovací skupiny (відміни) v sufixu **-ост(і)**: *вічність - вічності, свіжість – свіжості*
- v dativu a lokálu j.č. PJ : *на бджолі, на вечорі*
- v koncovkách genitivu a instrumentálu PŤJ, zájmen a číslovek ženského rodu: *першої, гарячої, нашої*
- v odvozených tvarech typu *вечорити – вечоріє* (stmívat se – stmívá se)

Střídání У / В

У

- mezi souhláskami
- na začátku věty před souhláskou
- před slovy začínajícími na **в, ф, льв, св, тв, хв** apod.
- po pauze (graficky jako čárka, středník, dvojtečka, pomlčka, závorka, tečky) před souhláskou

В

- mezi samohláskami
- na začátku věty před samohláskou
- po samohlásce před většinou souhlásek kromě (**в, ф, льв, св, тв, хв** apod.)

Střídání І / Й / ТА

І

- po souhlásce nebo pauze (graficky jako čárka, středník, dvojtečka, pomlčka, závorka, tečky) před slovem začínajícím na souhlásku
- na začátku věty

Й

- mezi samohláskami
- po samohlásce před souhláskou

ТА

- po samohlásce před souhláskou
- po souhlásce před samohláskou
- ustálený výraz: *та інші, та ін.*

Střídání З / ІЗ / ЗІ

З

- před samohláskou: *диктант з української мови*
- před souhláskou (kromě **с, ш**): *з любов'ю*

ІЗ

- mezi sykavkami (**з, с, ц, ч, ш, щ**): *родина із семи чоловік*
- před či po skupině souhlásek: *лист із Бразилії*

ЗІ

- před skupinou souhlásek, zejména pokud začínají na **з, с, ш, щ** aj.: *бере книжку зі стола*

Bliže k nastudování: Український правопис, 2008. s. 7 - 19